

1691. hasáb			2. hasáb				
Az adózás helye		Összes adózó a kerületben	Gazdpolgárok a kerületben	adózó (fő)	„Gewerb” (kereskedés és vállalkozás után) Ft	egy főre (Ft)	adózó (fő)
Adónegyed	Adókerület						
1. negyed	1.	104	36	16	32	2,0	8
	2.	141	62	24	67	2,8	12
	3.	27	1	-	-	-	-
2. negyed	1.	160	16	2	4	2,0	3
	2.	131	41	5	25	5,0	10
	3.	147	69	13	49	3,8	15
3. negyed	1.	147	67	20	60	3,0	18
	2.	199	73	10	28	2,8	24
	3.	120	42	9	18	2,0	10
4. negyed	1.	132	6	-	-	-	2
	2.	246	77	15	56	3,7	18
	3.	149	49	9	21	2,3	12
Belváros	belső k.	112	2	1	15	-	-
	külső k.	93	1	-	-	-	-
Várker.	belső k.	115	-	-	-	-	-
Ismeretl.			2	-	-	-	-
Össz.			544	124	375	3,0	132

3. táblázat. Az összesített adótábla rovatainak gazdpolgárokra érvényes adatai, adókerületekként.

**2008. LXII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / Sopron és térsége – Sopron és polgári Tanulmányok
Tirnitz József emlékére / Németh Ildikó: Thoman (Hans) Türck soproni disznópásztor
boszorkánypere, 1596179**

**170 Németh Ildikó: Thoman (Hans) Türck soproni disznópásztor
boszorkánypere, 1596¹⁷⁹⁽¹⁷⁹⁾**

A soproni boszorkányperek több évszázados történetének egyik különösen szövevényes esete volt az 1590-es évek közepén Thoman Türck (egyes források szerint Hans Türck) városi disznópásztor boszorkánypere. Az alábbiakban e per lefolyását kíséreljük meg főbb vonalakban bemutatni.¹⁸⁰⁽¹⁸⁰⁾

Az 1590-es évek első fele boszorkányperek tekintetében a ránk maradt források tanúsága szerint meglehetősen mozgalmasan zajlott Sopronban. 1591-ben történt az az eset, amelyben a város legprominensebb asszonyai kerültek boszorkány hírébe: a tanácsosok részére rendezett lakoma főzése közben a tanácsosnék szóváltásba keveredtek, többeket is megvádoltak boszorkánysággal. A folyosói perpatvarból éveken át tartó pereskedés lett, amelyben a feleségük képviselőjében a férjek is aktívan

részt vettek – az egyikük épp a későbbi polgármester, Georg Posch volt. E perrel egy időben, 1592-ben zajlott egy másik rágalalmazási ügy: egy Janckhinnin nevű öregasszony boszorkány hírére keltette az egyik polgárasszonynak. A becsületében sértett fél bírósághoz fordult, és a felsorakoztatott tanúk egyöntetűen az öregasszony ellen vallottak, akire a bíróság példás ítéletet szabott ki. Hajlott korára való tekintettel két lehetőség közül választhatott: vagy tőből kitepik a nyelvét, vagy fizet száz tallér büntetést (melyet aztán 32 tallérra mérsékeltek). Az ítélet azonban a jelek szerint mégsem bírt kellő elrettentő erővel: a következő, Türck-féle boszorkányperben, amely számos soproni károsultja miatt méltán került a közérdeklődés középpontjába, már halálos ítélettel statuált példát a bíróság.¹⁸¹⁽¹⁸¹⁾

1596-ban fogták el és vetették börtönbe a városi disznópásztort, Thoman Türcköt, aki akkorra már évek óta ismert volt bűbajos képességeiről, számos ügyfelének volt segítségére, hogy azok árthassanak ellenségeiknek. Kínvallatásakor felvett vallomásaiban¹⁸²⁽¹⁸²⁾ számos bűnét felsorolta, így például azt az esetet, amikor büntársával együtt leütött és kirabolt egy vándort, ugyanazon a helyen, ahol tizenhét évvel korábban egy kovácslegényt ütött agyon, sőt további rablógyilkosságokat is bevallott. Andre Auer feleségét, Ágnest varázssítallal kényszerítette házasságtörő viszonyra, évekig magához ¹⁷¹láncolva az asszonyt. Bevallotta továbbá, hogy személyesen kísérte el az egyik soproni polgárt, Thoman Bauer külső tanácsost egy fertőrákosi öregasszonyhoz rontó varázsszerért, amikor az a sógorát, Mertt Tämisch akarta eltenni láb alól. A sógor házában a kapu alá elásott varázsszer megtette hatását: a Tämisch fia megbetegedett, szolgájuk pedig meghalt. Különösen terhelő bizonyítéknak számított az ügyben, hogy a varázsszert Türck vallomása nyomán a bíróság a kapu alatt megtalálta. Bauer tanácsost már nem tudták felelősségre vonni, mert időközben meghalt. A disznópásztor Hans Schuster külső tanácsosnak is segítségére volt varázsszerével, de korunk szemszögéből visszatekintve legjelentősebb esete a „magyar orvos” Frankovith Gergely és felesége ellen irányuló megrontás volt. A sárvári születésű Szigeti Frankovith Gergely soproni orvos 1588-ban Németújváron (Güssing) adta ki valláserkölcsei elmélkedésekkel, zsoltárokkal tarkított, orvosi tanácsokat tartalmazó könyvecskéjét, amely a magyar nyelvű orvosi irodalom egyik fontos emléke: „*Hasznos Es Fölötte szikseges könyv, az Isten fiainak es vtet feloe hiueknek lelki vigasztalásokra es testi epoetoekre szereztoet Frankovith Gergely D[ocor] által. Mellyben sok rendbéli betegsegoek ellen valo orvossagokis be vannak irua, mellyeket Isten az oe nagy io voltábul es aiandekából, Emboeroeknek egessegekre rendoelt. Ecclesiast. 38. Tiszteld az oruost az sziksegert. 1588. Esztendoeben.*”¹⁸³⁽¹⁸³⁾ Könyve megjelenésekor Gergely doktor az előszóban leírtak szerint 31 éves múlt, és néhány éve élt Sopronban. 1591-ben már jegyben járt Demeter Vince (foglalkozására utalva Wintze Koch, avagy Szakács Vince néven is ismert) soproni polgár leányával, akit később feleségül is vett. 1596-ban panaszt emelt a városi tanácsnál sógora, Koch Vince viselkedése miatt. Az apja nevét viselő Koch Vince ugyanis lánytestvére másik kérőjét, egy erőszakosságáról is ismert fiatalembert támogatta, és nem tudott kiegyezni orvos sógorával. 1595-ben Frankovithra és feleségére tett becsületsértő megjegyzései miatt 5 tallér büntetésre is ítélték. A házasság ügye pedig evangélikus egyházi bíróság elé került, ahol Beythe István püspök vezetésével jóváhagyták Frankovith és felesége frigyét. A fivér vélhetően ezt a családi konfliktust akarta a maga módján elintézni a disznópásztor szolgálatainak igénybevételével, bár Türck név szerint nem vallott ellene. Az orvos Ógabona téri házában lépcsője alá öntött varázsszer azonban a vallomás szerint megtette hatását: a házaspár gyermeke borzalmas kínok közt meghalt, ők maguk pedig megbetegedtek. Az ügy kultúrtörténeti érdekessége, hogy könyvével az istenfélő Frankovith épp az ilyen ördöngösségek, bűbajos gonosztettek ellen kívánt harcba szállni.¹⁸⁴⁽¹⁸⁴⁾

Mivel a bíróság több esetben is bizonyítottan látta a boszorkányság tényét, Thoman Türcköt 1597-ben halálra ítélték és kerékbe törték. Türck vallomása után az általa megvádolt ügyfeleit is vizsgálni kezdték, halála után még több perben is fel-felbukkat a neve. A meggyanúsított személyek közül három asszony ügye bíróság elé is került. Lang Gilgin, Hanns Schwartzin és Peter Maurerin boszorkányság vádjával került a bíróság elé, Türck terhelő vallomása alapján, mint akik a disznópásztortól tanulták

bűbájosságot. (Lang Gilgin, Gilig Lang külső tanácsos, városi adószedő lánya már korábban is ismert volt a bíróság előtt: 1593-ban botrányos viszonyt folytatott a [172](#)városi hóhérral, amiért nyilvános figyelmeztetésben részesült.^{[185\(185\)](#)}) A három asszony végül 1000 tallér lefizetése ellenében, tekintélyes polgárok kezességvállalása mellett szabadulhatott a börtönből.^{[186\(186\)](#)} A szabadulás azonban nem jelentette azt, hogy a közvélemény a továbbiakban nem tartotta őket boszorkánynak... 1601-ben Gilig Lang leánya, Lorentz Auer felesége – Thoman Türck állítólagos tanítványa – újból boszorkány hírébe keveredett. Először az év elején Veit Schuster nevezte őt boszorkánynak,^{[187\(187\)](#)} utalva az asszony korábbi bírósági ügyére, majd nyáron egy Peter Andrin nevű asszony rágalmi alapján tartóztatták le Auernét. A Radikal című soproni hetilap 1910-ben „kis színes” írásában részletesen ismertette az esetet.^{[188\(188\)](#)} A férj, Lorentz Auer felháborodva követelte felesége szabadon bocsátását, és Peter Andrin megbüntetését, ám a bíróság másként látta az ügyet: legalábbis kétségesnek ítélték Auerné ártatlanságát, mivel ő maga vallotta be, hogy a legutóbbi Szent György napkor az ablaknak háttal állva két ízben öntött ki vizet az utcára.^{[189\(189\)](#)} Auernét végül 200 tallér lefizetése ellenében szabadon engedték. A férj azonban nem hagyta annyiban a dolgot, egy évvel később újabb beadványban követelte a tanácstól a feleségét rágalmazó asszony megbüntetését. Az ügy végleges kimenetele sajnos nem ismert, de a tanács 1602. évi határozata szerint egyik fél sem volt ártatlan bárány: tanúk igazolták, hogy a két asszony alaposan összeveszett, ebből a veszekedésből támadt a pereskedés. A jegyzőkönyvi bejegyzés utolsó mondata némi türelmetlenségről árulkodik: ideje véget vetni az ügynek, és ezzel együtt felsőbb hatóságok gyakori zaklatásának is.^{[190\(190\)](#)}

Thoman Türck kétségkívül a társadalom peremére szorult, sorsát megérdemlő bűnöző volt – mai korunk értékítélete szerint, ha nem is a boszorkányságért, de az általa elkövetett rablógyilkosságokért mindenképpen bűnhődnie kellett volna. A középkor emberének félelmeit jól tükrözi azonban, hogy a boszorkányságot hasonló fajsúlyú bűnként kezelték, mint a gyilkosságokat, bár a hatóságok megpróbálták a szomszédasszonyi rágalmakat a megfelelő keretek között kezelni. Találón fogalmazta meg a Lorentz Auerné esetét kuriózumként bemutató szerző a Radikal című újság hasábjain: „A műveltség és felvilágosultság hiánya a régi időkben a nép beteges fantáziájának megélénküléséhez vezetett. Minden, akkoriban megmagyarázhatatlannak tűnő eseményt, szerencsétlenséget, betegséget, fertőzést és járványt a gonosz szellemek játékának tulajdonítottak. És mivel az öregasszonyok már akkoriban rosszindulatúan és pletykára éhesen mindenbe beleütötték az orrukat, kialakult a boszorkányhit, amely számos véres áldozatot követelt.”^{[191\(191\)](#)}

2008. LXII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / Sopron és térsége – Sopron és polgárai Tanulmányok Tirnitz József emlékére / Prickler, Harald: Der Ödenburger Bierbraumeister Samuel Wilcky († 1709)

[173](#)Prickler, Harald: Der Ödenburger Bierbraumeister Samuel Wilcky († 1709)

Zwischen 1674 und 1851 wurde laut Jenő Házi fünfzehn Bierbrauern das Bürgerrecht der Freistadt Ödenburg verliehen.^{[192\(192\)](#)} Über einen derselben wollen wir ergänzende Nachrichten beisteuern.

Am 18. August 1687 erhielt der r.k. Bierbrauer *Samuel Wilcky* das Stadtrecht Ödenburgs; seine Eltern waren der gleichnamige Bürger und Bäckermeister von Bondorf, einem zur Herrschaft Aulendorf der Reichsgrafen von Königsegg in Schwaben (Deutschland) gehörigen Dorf, und dessen schon verstorbene Gattin Barbara.

Im westungarischen Raum tritt Wilcky erstmals in dem zur Herrschaft Lockenhaus (ung. Léka) gehörigen Dorf (Markt) *Mannersdorf* (Kedhely, Kethely) 1675 in Erscheinung: Am 24. April dieses